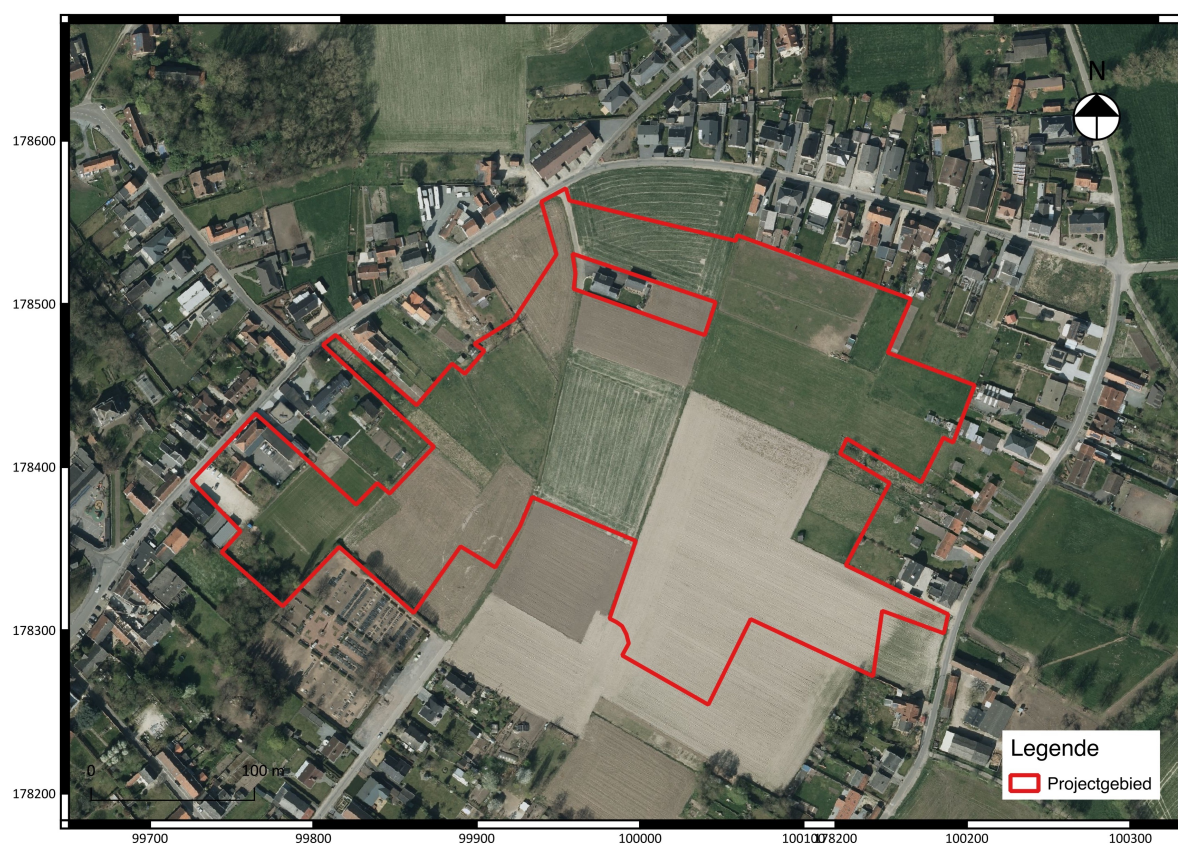

Archeologienota: De verkaveling van de Ommegang in Asper (gemeente Gavere)

Stephanie Cousin
Annelies de Raymaeker

Tienen, 2017
Studiebureau Archeologie bvba

2. Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode		2017I179
Actoren	Studiebureau Archeologie	OE/ERK/Archeoloog/2015/00002 (bedrijf)
	Annelies de Raymaeker	OE/ERK/Archeoloog/2016/00148 (erkend archeoloog), veldwerkleider en auteur
	Stephanie Cousin	digitaliseerder en auteur
Locatie	Provincie	Oost-Vlaanderen
	Gemeente	Gavere
	Deelgemeente	Asper
	Adres	Haagstraat, Hulstraat
Kadastrale gegevens		Gavere, Afd. 6, Sectie B, percelen 273A, 270, 271A, 275A, 277, 281C, 280C, 265G(deel), 272, 278, 279B, 285A (deel), 286B, 356C, 355, 294H, 294K, 294C(deel), 294H2(deel), 294D2(deel), 295C(deel), 345B, 345C, 349, 350A, 344A, 342A, 347A, 348A, 549A, 406C2, 408N(deel), 406D2, 412(deel), 413C(deel), 418A(deel), 419I
Oppervlakte onderzoeksgebied		6,99 ha
Bounding Box	Punt 1	X: 99718, Y: 178268
	Punt 2	X: 100195, Y: 178581
Topografische kaart		Fig. 1.1
Kadasterplan		Fig. 1.2
Afbakening verstoorte zones		Geen

2.2 Gemotiveerd advies

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (projectcode 2017I179) blijkt verder archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem nodig, omdat onvoldoende informatie is gegenereerd om een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet aanwezig zijn van *in situ* bewaarde archeologische resten.

Het bureauonderzoek toont aan dat er archeologisch relevante waarden uit alle mogelijke perioden vanaf het midden paleolithicum tot en met WOII kunnen worden verwacht binnen de contouren van het projectgebied. Het terrein is de laatste eeuwen uitsluitend gebruikt geweest als akkerland en er worden geen structurele bodemverstoringen verwacht. Er wordt een specifiek hoge verwachting vooropgesteld voor archeologische waarden en sporen van de steentijd(en) tot en met de Vroege Middeleeuwen, dit op basis van prospectieresultaten en cartografische bronnen (o.a. de bodemkaart en quartair geologische kaart) in het gebied en op basis van een opgraving in de zone die in het

noorden direct grenst aan het projectgebied. Het gehele projectgebied komt in aanmerking voor verder archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem (ca. 69877 m²).

Omwille van de combinatie van een reeks factoren is het (praktisch, economisch en juridisch gezien) wenselijk om verder vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren in een uitgesteld traject. Een deel van het terrein is immers nog niet in eigendom van de initiatiefnemer van de verkaveling.

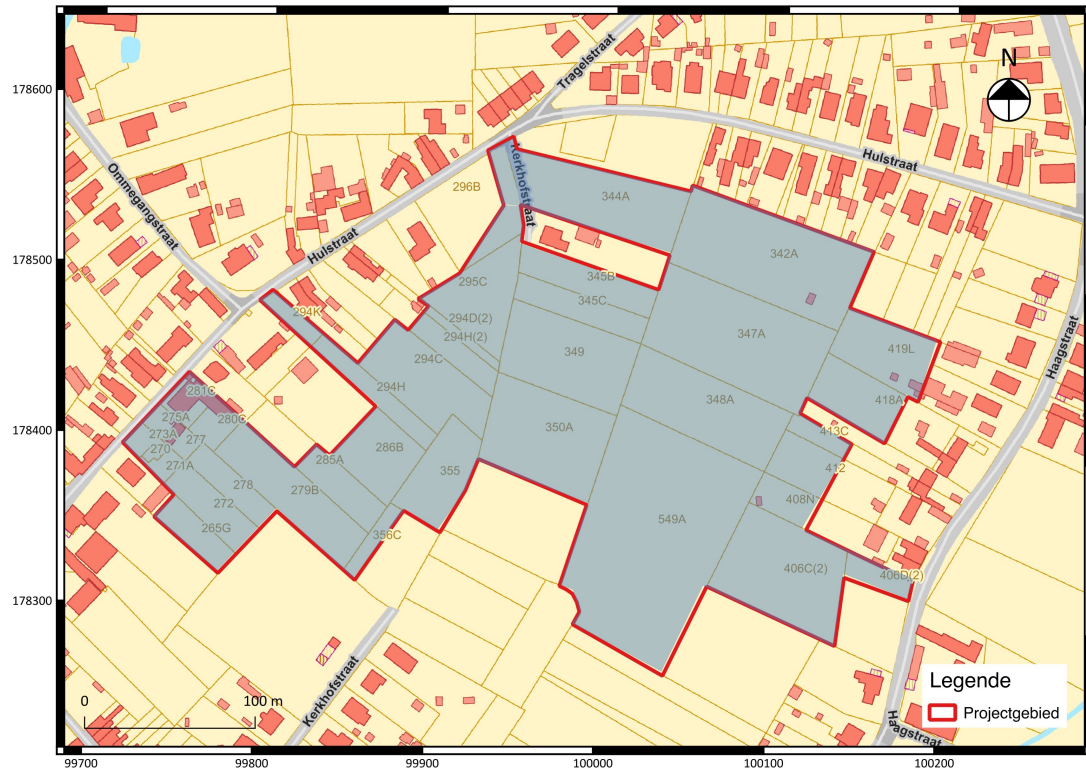

Fig. 2.1: Kadasterplan met inkleuring van de delen van het projectgebied die in aanmerking komen voor uitgesteld vooronderzoek (©CADGIS).

2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.3.1 Aanleiding van het vooronderzoek

Op het terrein wordt een verkaveling gerealiseerd (fig. 1.4). Het gaat om 60 bouwloten voor ééngezinswoningen. In het westelijk deel worden drie zones voorzien voor sociale huisvesting (voor maximaal 40 sociale woningen). De exacte invulling hiervan is nog niet gekend. In de uiterst westelijke hoek wordt een zone voorzien met parkeergelegenheid.

Ter hoogte van de wegenis wordt een maximale uitgravingsdiepte van ca. 3,00 m onder het huidige maaiveld voorzien en ter hoogte van de parking max. 1,00 m onder het huidige maaiveld. Voor de nutsvoorzieningen wordt een maximale uitgravingsdiepte van ca. 1,2 m onder het maaiveld verwacht.

Deze infrastructuurwerken en de inrichting van de bouwloten zullen zorgen voor een destructieve impact op de aanwezige bodemkundige waarden en de eventueel hiermee geassocieerde archeologische waarden.

2.3.2 Resultaten bureauonderzoek

Op basis van de geraadpleegde bronnen kunnen binnen de grenzen van het projectgebied archeologische waarden uit alle perioden vanaf de steentijd tot en met WOII worden verwacht. Er geldt een specifiek hoge verwachting voor waarden en sporen uit de steentijd tot en met de Vroege Middeleeuwen.

Het projectgebied is gelegen op een hoger gelegen zandige kouter ten zuidwesten van de Boven-Schelde in de Zandstreek. Binnen het projectgebied is een hellend reliëf waar te nemen dat verloopt van 11,0 m TAW in het noordoosten tot 13,4 m TAW in het zuidwesten. De bodemkaart geeft aan dat er droge zandgronden met zgn. prepodzolen zbc(h) en zcc(h)) voorkomen. Hydrografisch gezien behoort het projectgebied tot het Scheldebekken.

Op basis van de beschikbare historische kaarten kan worden afgeleid dat het terrein binnen de contouren van het projectgebied nooit bebouwd is geweest en er dus geen structurele bodemverstoringen worden verwacht.

2.3.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

De doelstelling van dit uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem betreft het formuleren van uitspraken omtrent de aan- of afwezigheid van één of meerdere archeologische vindplaatsen en het potentieel op archeologische kennisvermeerdering.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- *Zijn er archeologische sporen en/of vondstconcentraties aanwezig binnen de grenzen van het projectgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in ruimte, tijd en functie?*
- *Wat is de aard van de aanwezige archeologische sporen?*

- Wat is de relatie tussen de lithostratigrafische opbouw van het terrein en de bodemsporen?
- Kunnen er verschillende niveaus worden onderscheiden?
- Wat is de relatie tussen het (paleo)landschap en de vastgestelde archeologische vindplaatsen?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische waarden?
- Waardoor kan het ontbreken van (delen van) antropogene bodemsporen worden verklaard?
- Werden bepaalde zones van het huidige projectgebied in het verleden reeds archeologisch onderzocht? Zijn tijdens dit onderzoek alle sporen volledig onderzocht?
- Kan op basis van de resultaten van het vooronderzoek een afbakening van verschillende zones (verschillende periodes, verschillend gebruik?) worden bekomen?
- Kan een link worden gelegd met het eerder onderzochte terrein onmiddellijk ten noorden van het projectgebied?
- Is verder archeologisch onderzoek nodig?

2.3.4 Onderzoeksmethode

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria:

1° is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

2° is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein?

3° is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief om de methode toe te passen op het terrein?

4° is het NOODZAKELIJK om deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

In eerste instantie wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuun	Motivering
Landschappelijk booronderzoek	Ja	Het is zinvol of nuttig om een verkenning van de lithostratigrafische opbouw van het terrein uit te voeren door middel van een landschappelijk booronderzoek. De specifieke (paleo)landschappelijke gesteldheid (zowel bodemkundig als geomorfologisch gezien) verhoogt de kans op de aanwezigheid van goed bewaarde artefactenconcentraties uit de steentijd en de metaaltijden. Daarenboven wordt op de bodemkaart de aanwezigheid van OB- en OT-bodems binnen de contouren van het projectgebied gekarteerd. De resultaten van dit onderzoek kunnen een antwoord verschaffen op de volgende onderzoeksvragen: - Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus? - Zijn er nog intacte - al dan niet begraven - (paleo)bodems aanwezig? - In hoeverre is de bodemopbouw - zoals weergegeven op de bodemkaart - recent verstoord?
Landschappelijke profielputten	Nee	Aangezien de bovengenoemde vraagstellingen beantwoord kunnen worden aan de hand van een landschappelijk booronderzoek is het niet noodzakelijk om deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-baten). Indien landschappelijk booronderzoek evenwel onvoldoende gegevens kan aanreiken,

		worden landschappelijke profielputten ingezet als aanvulling of alternatief.
Geofysisch onderzoek	Nee	Het is niet nuttig om deze methode toe te passen. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens met betrekking tot de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Deze methode is vooral nuttig op terreinen waar ondergrondse lineaire bodemsporen en (muurwerk)constructies met hoge graad van zekerheid worden verwacht op basis van het bureauonderzoek, wat hier niet het geval is.
Veldkartering	Nee	Momenteel is het terrein braakliggend en begroeid met gras. Het terrein vlakdekkend toegankelijk maken voor een veldkartering (ploegen en laten beregenen) is economisch gezien onwenselijk (kosten-baten). Het al dan niet aanwezig zijn van artefacten(concentraties) in de boven- en ondergrond zal tijdens verder onderzoek met ingreep in de bodem kunnen worden bepaald (zie verder).

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuun	Motivering
Verkennd archeologisch booronderzoek	Ja	Deze methoden zijn enkel noodzakelijk indien de aanwezigheid van één of meerdere begraven (paleo)bodem(s) werd vastgesteld. In dat geval is er een hogere kans dat er nog <i>in situ</i> bewaarde artefactenconcentraties uit de prehistorische periode aanwezig zouden zijn. Deze methoden zijn geschikt om de aanwezigheid en begrenzing van steentijdvindplaatsen in kaart te brengen. De methoden kunnen ook, indien tijdens het proefsleufonderzoek steentijdvondsten worden gedaan, lokaal worden uitgevoerd om de aard en begrenzing van steentijdvindplaatsen te karteren opdat deze bewaard kunnen worden voor een opgraving of bewaring <i>in situ</i>. De methode is nuttig indien uit het plaatsen van landschappelijke boringen blijkt dat de bodemopbouw intact is en indien er steentijdvondsten worden gedaan tijdens het vooronderzoek. Afhankelijk van de aard van het aangetroffen steentijdmateriaal kan het opportuun zijn om proefputten in te zetten naast of in plaats van waarderende archeologische boringen om de aard en spreiding van het materiaal te kunnen inschatten (indien waarderende boringen niet genoeg resultaten hierover verschaffen). Aan de hand van deze methoden kunnen de volgende onderzoeksvragen worden beantwoord: -Zijn er archeologische vondstconcentraties aanwezig binnen de grenzen van het projectgebied? -Wat is de relatie tussen de lithostratigrafische opbouw van het
Waarderend archeologisch booronderzoek		
Proefputten in functie van steentijd artefactensites		

		<i>terrein en de bodemsporen/artefactenconcentraties?</i> <i>-Wat is de relatie tussen het (paleo)landschap en de vastgestelde archeologische vindplaatsen?</i> <i>-Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische waarden?</i> <i>-Is verder archeologisch onderzoek nodig?</i>
Proefsleuven en/of proefputten	Ja	Het is mogelijk en nuttig om deze methode toe te passen op het terrein. Een proefsleuvenonderzoek laat toe inzicht te krijgen in de verstoringsgraad van het bodemarchief en de bewaringstoestand van de aanwezige archeologische waarden. De resultaten van het onderzoek kunnen een antwoord verschaffen op de volgende onderzoeksvragen: <i>-Zijn er archeologische sporen en/of vondstconcentraties aanwezig binnen de grenzen van het projectgebied en zo ja, wa is de precieze afbakening ervan in ruimte, tijd en functie?</i> <i>-Wat is de aard en datering van de aanwezige archeologische sporen?</i> <i>-Wat is de relatie tussen de lithostratigrafische opbouw van het terrein en de bodemsporen?</i> <i>-Wat is de relatie tussen het (paleo)landschap en de vastgestelde archeologische vindplaatsen?</i> <i>-Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische waarden?</i> <i>-Waarvoor kan het ontbreken van (delen van) antropogene bodemsporen worden verklaard?</i> <i>-Is verder archeologisch onderzoek nodig?</i> Het proefsleuvenonderzoek kan ten vroegste worden uitgevoerd nadat de resultaten van het landschappelijk, verkennend, en waarderend booronderzoek bekend zijn. In de afgebakende zones die in aanmerking komen voor een opgraving van artefactensites kunnen dan geen proefsleuven worden aangelegd vooraleer deze opgraving met succes beëindigd en gerapporteerd is.

Na afweging van de opportuniteit van elke individuele onderzoeksmethode wordt de combinatie van verschillende methoden afgewogen op basis van dezelfde criteria. Op basis van hogerstaande afwegingen wordt een vooronderzoek voorgesteld dat bestaat uit een landschappelijk booronderzoek, eventueel gevolgd door een verkennend archeologisch booronderzoek en waarderend archeologisch booronderzoek en een proefsleuvenonderzoek.

Vooraleer kan worden aangevangen met het proefsleuvenonderzoek, dient eerst het verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek te worden uitgevoerd. Indien uit de resultaten van deze onderzoeken blijkt dat er zich geen steentijdsite op het terrein bevindt, kan men overgaan tot het proefsleuvenonderzoek. Indien het verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek uitwijst dat er zich een steentijdsite binnen de grenzen van het projectgebied bevindt, dient deze voorafgaand aan het aanleggen van de proefsleuven te worden afgebakend. Deze zone wordt dan niet onderworpen aan een proefsleuvenonderzoek.

De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van elk *assessment* zijn beantwoord.

2.3.5 Onderzoekstechnieken

Landschappelijk bodemonderzoek

Voor de gehanteerde onderzoekstechniek is hoofdstuk 7.3 van de Code van Goede Praktijk (versie 2.0) van toepassing.

Het landschappelijk bodemonderzoek wordt uitgevoerd door middel van landschappelijke boringen waarbij een veldwerkleider met ervaring in dergelijke landschappelijke bodemonderzoeken wordt bijgestaan door een aardkundige of assistent-aardkundige met ervaring met betrekking tot bodem- en sedimenttypes die in het projectgebied voorkomen.

Landschappelijk booronderzoek omvat de kartering van de aard, topografie, morfologie en conservering van de ondergrond in functie van een reconstructie van de aardkundige opbouw van het onderzochte gebied door middel van boringen. De manuele boringen worden uitgevoerd door middel van een Edelmanboor met een boorkopdiameter van min. 7 cm. Gezien de omvang van het terrein en verwachte complexiteit van het landschap worden de boringen geplaatst in een verspringend driehoeksgrid van 30X40 m, waar de afstand tussen de boorpunten binnen één raai 30 m bedraagt en de afstand tussen de raaien 40 m bedraagt. Er worden bij benadering 62 boringen geplaatst. Indien afgeweken wordt van het initiële opzet op basis van bekomen inzichten tijdens de uitvoering van het onderzoek, wordt dit eveneens beschreven en verantwoord in de rapportering.

Het landschappelijk bodemonderzoek wordt op die manier uitgevoerd dat alle bodemeenheden gecapteerd worden en dat er gefundeerde uitspraken kunnen worden geformuleerd over het hele terrein.

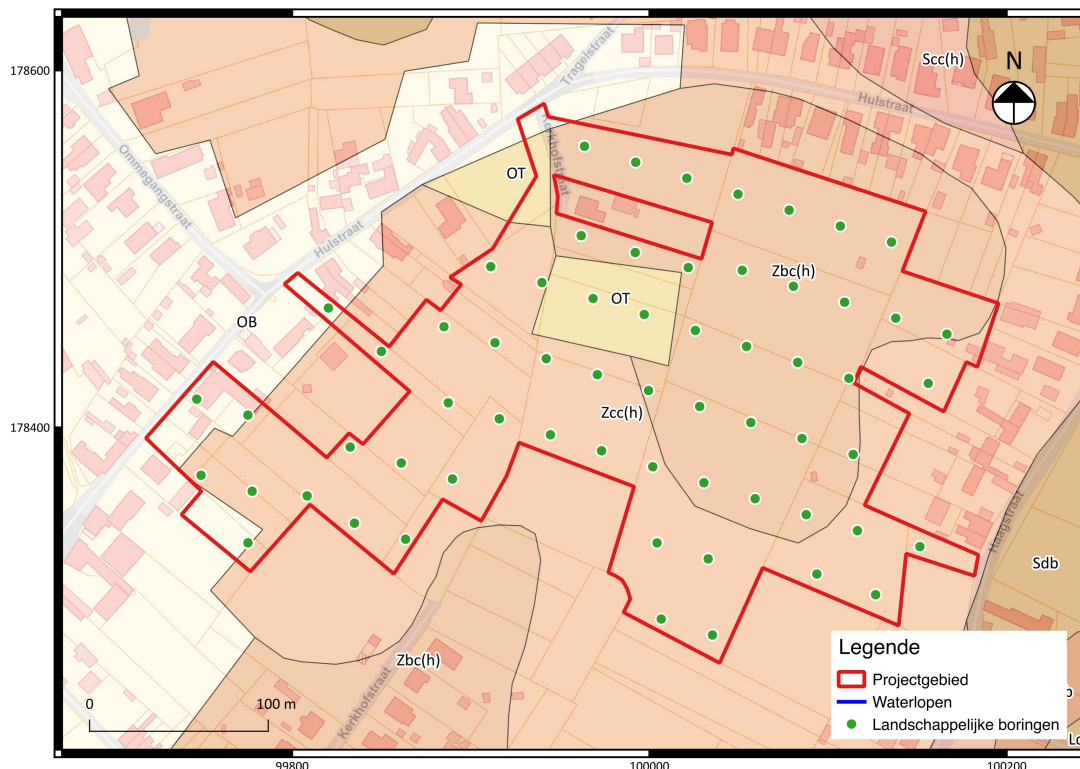

Fig. 2.3: projectiekaart (projectie op de bodemkaart) van de landschappelijke boringen.

Archeologisch booronderzoek (verkennend en waarderend) en/of proefputten in functie van de kartering van steentijd artefactensites

Voor de gehanteerde onderzoekstechniek is hoofdstuk 8.4, 8.5 en 8.7 van de Code van Goede Praktijk (versie 2.0) van toepassing.

Het archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen (verkennend boren) en deze te evalueren (waardierend boren). Er wordt overgegaan tot een verkennend en/ of waarderend archeologisch booronderzoek en/of proefputten indien tijdens het landschappelijk booronderzoek een intacte – al dan niet begraven – paleobodem wordt aangetroffen binnen de contouren van het projectgebied.

De vraagstelling focust zich hier op de aanwezigheid, de aard en verspreiding van *in situ* bewaarde artefactenconcentraties.

Het verkennend en waarden archeologisch booronderzoek wordt uitgevoerd door een veldwerkleider met ervaring in deze materie. De manuele boringen worden uitgevoerd door middel van een Edelmanboor met een boorkopdiameter van min. 10 cm (verkennend booronderzoek) en/of min. 12 cm (waardierend booronderzoek).

Verkennende archeologische boringen worden doorgaans geplaatst in een grid van 10X12 m, waar de afstand tussen de boorpunten binnen één raai 10 m bedraagt en de afstand tussen de raaien 12 m bedraagt. De relevante bodemhorizonten worden droog gezeefd op een zeef met maaswijdte van max. 2 mm, met het oog op de recuperatie en inzameling van artefacten.

Een waarderend archeologisch booronderzoek heeft als specifiek doel een reeds opgespoorde artefactenvindplaats te evalueren en ruimtelijk af te bakenen. Rondom positieve boorpunten (minstens één artefact in het zeefresidu van het verkennend booronderzoek) worden waarderende boringen uitgevoerd in een boorgrid van 5 bij 6 m. De relevante bodemhorizonten worden droog gezeefd op een zeef met maaswijdte van max. 2 mm, met het oog op de recuperatie en inzameling van artefacten.

Afhankelijk van de aard van het aangetroffen steentijdmateriaal kan het opportuun zijn om proefputten in te zetten naast of in plaats van waarderende archeologische boringen om de aard en spreiding van het materiaal te kunnen inschatten (indien waarderende boringen niet genoeg resultaten hierover verschaffen). Het doel van proefputten in functie van steentijd artefactensites is door een beperkt maar statisch representatief deel van een terrein op te graven, uitspraken te doen over de archeologische waarde van het gehele terrein.

De uitvoerders van het proefputtenonderzoek dienen niet te beschikken over bijkomende specifieke competenties ten opzichte van deze opgenomen in de Code van Goede Praktijk.

Proefputten in functie van steentijd artefactensite worden manueel uitgraven waarbij het opgegraven sediment gezeefd dient te worden (maaswijdte van min. 2 tot max. 6 mm). Afhankelijk van de onderzoeksvragen en –doelstellingen zijn de proefputten 0,25 m² of 1 m² groot en vierkant van vorm. Indien een vast grid wordt gehanteerd, worden de proefputten uitgezet in een grid van max. 15X18 m. Indien afgeweken wordt van het grid of de omvang van de proefputten wordt die beschreven en verantwoord in de rapportering.

Proefsleuvenonderzoek

Een proefsleuvenonderzoek is noodzakelijk om na te gaan of er archeologisch relevante bodemsporen aanwezig zijn in de ondergrond van het terrein, volgend op de onderzoekstechnieken met betrekking tot het karteren/waarderen van artefactenvindplaatsen. In de afgebakende zones die in aanmerking komen voor een opgraving van artefactenvindplaatsen (uit de steentijd) worden geen proefsleuven aangelegd.

Voor de gehanteerde onderzoekstechniek is hoofdstuk 8.6 van de Code van Goede Praktijk (versie 2.0) van toepassing.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dient mogelijk rekening te worden gehouden met meerdere archeologisch relevante niveaus en dus aanlegvlakken. Meer inzicht over het aantal archeologische niveaus, hun diepte en spreiding werd verduidelijkt aan de hand van de resultaten van de landschappelijke boringen (zie vorige).

De proefsleuven worden aangelegd op elk archeologisch niveau waarop grondsporen of *in situ* artefactconcentraties te zien zijn. Bij het leesbaar maken van het te registreren grondvlak dient aandacht te worden besteed aan de aanwezigheid van lithisch materiaal. Indien een steentijdsite wordt aangetroffen tijdens het proefsleuvenonderzoek worden de artefacten in 3D geregistreerd. Het materiaal wordt tijdens het veldwerk voorgelegd aan een ervaringsdeskundige lithische artefacten. Indien er tijdens het plaatsen van de proefsleuven *in situ* steentijdmateriaal aangetroffen wordt, dient ruimtelijke spreiding van de artefactenconcentratie te worden bepaald aan de hand van waarderend booronderzoek (zie vorige). In dat geval wordt het plaatsen van proefsleuven binnen de grenzen van deze zone gestaakt.

Bij het archeologisch onderzoek onmiddellijk ten noorden van het projectgebied werd een Merovingisch grafveld aangetroffen. Indien tijdens het veldwerk menselijke begravingen worden aangetroffen, wordt een fysisch antropoloog geraadpleegd.

De locatie en omvang van de kijkvensters wordt tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider. De locatie en omvang van de kijkvensters staan in functie tot de densiteit en aard van de aanwezige bodemsporen.

Het proefsleuvenonderzoek kan worden uitgevoerd wanneer het terrein volledig werd ontdaan van constructies (stalletjes, omheiningen e.d.). Omdat de diepte van het archeologisch vlak niet gekend is, mogen enkel de bovengrondse constructies worden verwijderd.

De proefsleuven hebben een breedte van 2 m en worden haaks op de aanwezige reliëfgradiënt (van W naar O) aangelegd om de relatie tussen de lithostratigrafische opbouw van de ondergrond en het reliëf zo accuraat mogelijk te vatten. De proefsleuven worden aangelegd in een vast grid. Het betreft parallelle raaien van ononderbroken proefsleuven met een maximale tussenafstand van 15 m ten opzichte van elkaar, gerekend vanuit de centrale lengte-as van de sleuven (fig. 2.4). Door middel van proefsleuven wordt ca. 10% van het onderzoeksareaal onderzocht. De oppervlakte van de kijkvensters bedraagt 2,5%.

Fig. 2.4: Sleuvenplan geprojecteerd op de kadasterkaart.

2.3.6 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien.

2.3.7 Timing veldwerk

Voorafgaand het uitvoeren van het vooronderzoek dient eventueel aanwezige constructies en verharding te worden verwijderd en gesloopt. De funderingen dienen in de best mogelijke mate behouden te blijven om verdere bodemverstoring te voorkomen

Vooraleer kan worden aangevangen met het proefsleuvenonderzoek, dient eerst het landschappelijk en eventueel verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek te worden uitgevoerd. Indien uit de resultaten van deze onderzoeken blijkt dat er zich geen steentijdsite op het terrein bevindt, kan men overgaan tot het proefsleuvenonderzoek. Indien het booronderzoek uitwijst dat er zich een steentijdsite binnen de grenzen van het projectgebied bevindt, dient deze voorafgaand aan het aanleggen van de proefsleuven te worden afgebakend. Deze zone wordt dan vrijgesteld van het proefsleuvenonderzoek.

Bibliografie

Literatuur:

BROOTHAERS, L. 1995: *Geologie van Vlaanderen. Een schets*. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel.

LEYS R. 1965: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Gavere 70 W*, Gent.

VANDEPUTTE O. 2011: *West-Vlaanderen. Erfgoedbibliotheek van de Belgische Gemeenten*, Tielt.

VERMEULEN, F. 1986: The Roman Settlement and Cemetery at Asper (Gavere, East Flanders), in Nenquin, J. (ed.) *Scholae Archaeologicae*, Gent.

VERMEULEN, F. 1992: *Tussen Leie en Schelde. Archeologische inventarisatie en studie van de Romeinse bewoning in het zuiden van de Vlaamse Zandstreek*, Gent.

Websites:

<https://geo.onroenderfoed.be>

<https://cai.onroenderfgoed.be>

<https://onderzoeksbalans.onroenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

www.inventaris.onroenderfgoed.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be